

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Мета дослідження. Наукова стаття присвячена аналізу особливостей законодавчого регулювання діяльності адміністративних судів під час воєнного стану. Основною метою дослідження є виявлення законодавчих змін внесених під час дії правового режиму воєнного стану в Україні у сфері функціонування судової влади та аналіз змісту вказаних нормативно-правових актів з ціллю окреслення специфіки законодавчого регулювання діяльності судів адміністративної юрисдикції у цей час. З огляду на це, у статті розглядаються особливості правового регулювання, аналізуються виявлені проблеми і недоліки та пропонуються перспективні напрямки розвитку адміністративного процесуального законодавства задля забезпечення ефективного захисту прав, свобод та інтересів осіб.

Методи дослідження. Проведене дослідження особливостей правового регулювання діяльності адміністративних судів під час воєнного стану містить такі логічні етапи як: формулювання проблеми та мети дослідження; пошук та аналіз літератури; вибір методів та дослідницьких підходів; проведення наукового дослідження; формулювання висновків та рекомендацій. Обрана методологія дослідження обумовлена метою і завданнями наукової статті і включає наступні методи та дослідницькі підходи: догматичний метод, який допоміг аналізувати та систематизувати правові поняття, терміни та концепції; метод системного аналізу використовувався при вивченні змісту нових законодавчих положень, виявленні їх взаємозв'язку та взаємодії; аналіз судової практики сприяв вивченню практики судів з даної проблеми та визначенню особливостей діяльності судів у надзвичайних ситуаціях тощо. Вищезазначені, а також інші дослідницькі методи та наукові підходи були використані окремо чи в комбінації, що сприяло отримати відповіді на поставлену проблему та досягнути мету дослідження.

Результати та висновки. В ході проведеного дослідження автором підсумовано, що в умовах воєнного стану порядок здійснення адміністративного судочинства регулюється чинним адміністративним процесуальним законодавством, оновленими нормами Закону України «Про судоустрій і статус суддів», рекомендаціями та роз'ясненнями Верховного Суду, Ради суддів України та Державної судової адміністрації. Враховуючи особливості ситуації у конкретному регіоні, суди визначають свій режим роботи з урахуванням потреби забезпечення доступу до правосуддя та безпеки суддів та інших учасників процесу. Результати аналізу особливостей законодавчого регулювання діяльності судів під час воєнного стану, які відображені в окреслених перспективних напрямках його розвитку можуть бути використані як основа для подальших наукових досліджень та при розробленні конкретних рекомендацій щодо реформування процесуального законодавства в цілому, і адміністративно процесуального, зокрема.

Ключові слова: адміністративне судочинство, доступність адміністративного судочинства, адміністративне процесуальне законодавство.

Паскар Ауріка,

кандидат юридичних
наук, доцент,
доцент кафедри
процесуального права
Чернівецького
національного
університету імені Юрія
Федьковича
orcid.org/0000-0002-0765-1143
a.pascars@chnu.edu.ua

1. Вступ

Оголошення військового стану на території України зумовило зміни у всіх сферах суспільного та політичного життя країни, включаючи діяльність судів, яка зазнала суттєвих викликів та перешкод. Залишаючись ключовим елементом забезпечення захисту порушених прав осіб в умовах воєнного стану, суди України продовжують, по мірі можливості, здійснювати свої повноваження у межах, встановлених Конституцією та законодавством України. Це цілком узгоджується з положеннями статті 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», відповідно до змісту якої, скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства в умовах воєнного стану забороняється.

В цілому, запровадження правового режиму воєнного стану не повинно впливати на процес здійснення судочинства. Водночас, ефективне та безперервне функціонування судів у цих надзвичайних умовах вимагає адекватних та ефективних управлінських рішень. У даних обставинах особливо актуальним є належне правове регулювання діяльності судів, включаючи і суди адміністративної юрисдикції. З огляду на це, постає необхідність адекватного, з урахуванням поточної ситуації, законодавчого регулювання роботи судів та оперативне прийняття необхідних законодавчих змін, які б реагували на поточні виклики і проблеми судової системи.

З огляду на вищезазначене, метою даного дослідження є аналіз особливостей правового регулювання діяльності судів адміністративної юрисдикції в умовах правового режиму воєнного стану, виявлення проблем, які постали перед судовою системою у цей період та розроблення перспектив розвитку законодавчого регулювання діяльності адміністративних судів з метою забезпечення доступу осіб до ефективного захисту прав, свобод та інтересів.

2. Правові основи запровадження воєнного стану

За пропозицією Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до п. 20 ч.1 ст. 106 Конституції України, 24 лютого 2022 року Президент України Володимир Зеленський видав указ «Про введення

воєнного стану в Україні». Даний указ був у той же день затверджений Верховною Радою України і як результат, на всій території України було введено воєнний стан.

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності (ЗУ «Про правовий режим воєнного стану», 2015). Під час дії правового режиму воєнного стану органи державної влади, військове командування, військові адміністрації та органи місцевого самоврядування мають додаткові повноваження, щоб забезпечити національну безпеку, уникнути збройної агресії та забезпечити відвернення загрози державній незалежності та територіальній цілісності України. Водночас, введення воєнного стану пов'язано з тимчасовим обмеженням конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб.

Згідно положенням статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» у період воєнного стану неприпустимі припинення повноважень органів державної влади, інших державних органів, включаючи суди. Зокрема відзначається, що «повноваження судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені» (ЗУ «Про правовий режим воєнного стану», 2015). Більш того, в умовах воєнного стану забороняється скорочувати чи прискорювати будь-які форми судочинства та не допускається створення надзвичайних та особливих судів. Якщо на території, де оголошено воєнний стан, суди не можуть здійснювати правосуддя, допускається зміна територіальної підсудності судових справ, що розглядаються в цих судах, або зміна місцезнаходження судів в установленому законом порядку.

3. Законодавчі зміни у сфері судочинства під час воєнного стану

З метою дотримання даних законодавчих положень та забезпечення функціонування судів і здійснення правосуддя, було прийнято низку нормативно-правових актів, які спрямовані на регулювання діяльності судів в умовах воєнного стану.

У перший же день оголошення воєнного стану Радою суддів України було прийнято рішення «Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень Вищої ради правосуддя та воєнного стану у зв'язку зі збройною агресією з боку Російської Федерації». У даному рішенні особлива увага звертається на те, що навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану конституційні права людини на судовий захист не можуть бути обмежені. З огляду на це, Рада суддів України запропонувала ряд заходів, спрямованих на забезпечення ефективної роботи судів та захист прав і свобод громадян у надзвичайних ситуаціях. Зокрема, рекомендовано вжиття невідкладних заходів для забезпечення безпеки суддів, працівників апарату судів, та інших працівників

системи правосуддя. Звертається увага на потребі розроблення чіткого плану дій у разі загострення ситуації з метою захисту судових справ, матеріальних і технічних цінностей та документів. Виходячи з цього, Рада суддів України рекомендувала зборам суддів, головам судів, суддям судів України у випадку загрози життю, здоров'ю та безпеці відвідувачів суду, працівників апарату суду, суддів оперативно приймати рішення про тимчасове зупинення здійснення судочинства певним судом до усунення обставин, які зумовили припинення розгляду справ. Враховуючи надзвичайні обставини в яких опинилась судова система України через військове вторгнення та введення воєнного стану а також того факту, що на час прийняття даного рішення Вища рада правосуддя є неповноважною у зв'язку з відсутністю достатньої кількості її членів, Рада суддів України звернулася до суб'єктів законодавчої ініціативи з пропозицією терміново внести законопроект та ухвалити закон, яким передбачити, що повноваження Вищої ради правосуддя, визначені цим та іншими законами, за виключенням повноважень, передбачених Конституцією України, тимчасово може здійснювати Рада суддів України (Рішення Ради Суддів України, 24.02.2022). Прийняття таких законодавчих змін сприятимуть забезпеченню сталого функціонування судової влади в Україні у наявній ситуації. Для реалізації даного рішення Радою суддів України було рекомендовано утворити оперативний штаб для координації дій з органами системи правосуддя України.

2 березня 2022 року Рада суддів України розробила та оприлюднила нові рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Судам рекомендовано визначати умови роботи керуючись поточною ситуацією та обставинами, що склалися у відповідному регіоні. З метою забезпечення безпеки суддів, працівників суду та учасників судових проваджень запропоновано вжиття наступних заходів: відкладення розгляду справ (за винятком невідкладних судових розглядів) або їх розгляд у режимі відео конференції; обмеження допуску в судові засідання осіб, які не є учасниками судових засідань; розгляд справ, які не є невідкладними, допускається лише за наявності письмової згоди на це усіх учасників судового провадження; продовження (по можливості) процесуальних строків; у разі, якщо провадження розглядається колегіально і колегія суддів не може зібратись в одному приміщенні, то допускається розгляд справ з різних приміщень судів, в тому числі з використанням власних технічних засобів, тощо (Рекомендації Ради Суддів України, 2022). Саме керуючись даними рекомендаціями та поточною ситуацією у регіоні, Дніпропетровський окружний адміністративний суд відмовив у задоволенні клопотань Міністерства юстиції України про розгляд справи в порядку загального позовного провадження та про розгляд справи в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін в адміністративній справі за позовною заявою ОСОБА_1 до Міністерства юстиції України про визнання протиправним та скасування наказу. Таке рішення було вмотивовано нестабільністю ситуації в регіоні через вторгнення російських військ на територію України, часті масовані ракетні обстріли всієї

території України, в тому числі території м. Дніпра та Дніпропетровської області (Ухвала, 2023). Суд вирішив продовжити здійснювати розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження без виклику учасників справи, оскільки участь представників у судовому засіданні в приміщенні суду може бути небезпечна для їх життя та здоров'я.

3 березня 2022 року Верховною Радою України було внесено зміни до ч. 7 ст. 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» стосовно можливості та порядку зміни територіальної підсудності судових справ. Зокрема, передбачено, що у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами, робота суду може бути припинена з одночасним визначенням іншого суду, який буде здійснювати правосуддя на території суду, що припинив діяльність та який найбільш територіально наближений до суду, роботу якого припинено, або до іншого визначеного суду, за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, а у разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя своїх повноважень – за розпорядженням Голови Верховного Суду (ЗУ «Про внесення зміни до ч. 7 ст. 147 [...], 2022). Запроваджені зміни мають на меті забезпечення належного функціонування судової влади у випадку виникнення надзвичайних обставин. Термінова необхідність внесення зазначених змін обумовлена тим, що на момент прийняття даного рішення Вища рада правосуддя була неповноважною і не могла ухвалювати рішення про припинення діяльності суду у порядку передбаченому чинним законодавством. Завдяки цим законодавчим змінам протягом 2022 року за розпорядженнями Голови Верховного Суду було змінено територіальну підсудність 135 місцевих та апеляційних судів (з них відновило свою роботу 50 судів) (ДСА України, 2022). Підставою прийняття цих рішень була неможливість здійснення правосуддя даними судами під час воєнного стану.

Нові організаційні заходи у роботі судів були запроваджені наказом Голови Верховного Суду від 04.03.2022 року. Зокрема, цим наказом передбачена можливість прийняття рішення про тимчасове зупинення діяльності суду у разі наявності загрози життю, здоров'ю та безпеці відвідувачів суду, працівників апарату суду та суддів. Тимчасове припинення здійснення судочинства з огляду на ситуацію є превентивним заходом і допоможе запобігти потенційним небезпекам (Наказ Голови Верховного Суду, 2022). Це гарантує, що всі сторони судового процесу мають можливість визначити, чи є необхідним продовжувати розгляд справи в даних надзвичайних умовах. Такий підхід забезпечує відповідність інтересів учасників судового процесу та можливості забезпечити їх безпеку. Також, з метою забезпечення безпеки учасників судових процесів і відвідувачів судів, особистий прийом громадян керівництвом суду припинено, а допуск до судових засідань обмежений лише учасниками процесу. Якщо суд не припинив здійснювати судочинство, учасники судових процесів мають можливість подати заяву про відкладення

розгляду справ у зв'язку з воєнними діями та/або про розгляд справ у режимі відеоконференції за допомогою будь-яких технічних засобів, зокрема власних. Запроваджені вищезазначеним наказом організаційні заходи орієнтовані сприяти гнучкості судових процедур та забезпечує можливість учасникам справи адаптуватися до складних умов, що виникли внаслідок воєнних дій та дозволяє брати участь у процесі з безпечних місць.

На виконання даного наказу в усіх судах було встановлено особливий режим роботи в умовах воєнного стану. Приміром, в Шостому апеляційному адміністративному з 07 березня 2022 року було тимчасово зупинено розгляд справ у відкритих судових засіданнях за участю учасників судовою процесу до усунення обставин, які зумовлюють загрозу життю, здоров'ю та безпеці суддів, відвідувачів і працівників апарату даного суду. Також запроваджена можливість дистанційної роботи суддів (Наказ Голови Шостого апеляційного адміністративного суду, 2022).

Іншим нормативно-правовим актом, спрямованим на врегулювання діяльності судів в умовах воєнного часу, було розпорядження Голови Верховного Суду від 13.03.2022, яким затверджено рекомендації судам першої та апеляційної інстанції на випадок захоплення населеного пункту та/або суду чи безпосередньої загрози його захоплення. Вони мають на меті забезпечення ефективної та швидкої реакції на подібні надзвичайні ситуації і прописують дії голів судів, суддів, керівників апарату судів у разі їх виникнення. Зокрема зазначається, що у разі «захоплення або загрози захоплення суду, кожен голова суду і суддя мають діяти відповідно до ситуації, що склалася та умов воєнного стану, приймати розумні та ефективні рішення, усвідомлюючи, що збереження життя і здоров'я людей є їх пріоритетним завданням» (Рекомендації, 2022). Також зазначається, що документи, які містять державну таємницю, підлягають знищенню. Для попередження захоплення окупаційною владою, так само рекомендовано знищувати печатки суду та прилади з електронними цифровими підписами суддів і працівників апарату суду у разі неможливості їх вивезення. При наявності можливості рекомендується транспортувати судові справи, зокрема ті, які перебувають на розгляді суддів, або, принаймні, найважливіші (резонансні) справи, такі як матеріали кримінальних проваджень, у яких особа перебуває під вартою, справи щодо неповнолітніх, провадження щодо особливо тяжких злочинів та інші справи, які мають значення для прав учасників процесу. Якщо це неможливо, то варто забезпечити зберігання цих справ у сейфах, розташованих у приміщенні суду (Рекомендації, 2022).

Рішенням Ради суддів України від 14.03.2022 було затверджено окремі рекомендації організації роботи судів та суддів в умовах воєнного стану. Даним рішенням врегульовані питання щодо особливостей участі суддів у національному спротиві (проходження служби у складі добровольчого формування Сил територіальної оборони Збройних Сил України, участь у добровольчому формуванні територіальної громади), суддівської винагороди,

особливостей трудових відносин із суддями, які вимушено залишили свої місця проживання та перебувають в інших містах або за кордоном (Рішення Ради Суддів України, 14.03.2022).

27 липня 2022 року було внесені чергові зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» в частині запровадження додаткових способів інформування про судові справи та проведення зборів суддів в умовах воєнного чи надзвичайного стану (ЗУ «Про внесення зміни до ЗУ «Про судоустрій [...]», 2022). Враховуючи обмежені можливості оператора поштового зв'язку здійснювати доставку кореспонденції, законодавець запровадив можливість додаткового повідомлення учасників судового процесу про розгляд справи з використанням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг, в тому числі з використанням мобільного додатка Порталу Дія, та отримання через відповідний додаток в електронній формі судового рішення по справі, виконавчого документу, виданого у формі електронного документу, особою, що є стороною по справі. Також даними змінами запроваджується можливість проведення зборів суддів дистанційно у режимі відеоконференції під час дії воєнного чи надзвичайного стану. Дистанційне проведення зборів суддів по вирішенню поточних питань діяльності того чи іншого суду сприятиме дотриманню безпекових заходів, які є вкрай важливими в таких умовах.

На початку серпня 2022 року Рада суддів України своїм рішенням звернула увагу керівників органів та установ системи правосуддя, суддів на недопустимість ігнорування сигналів повітряної тривоги або інших сповіщень про небезпеку, які надходять від органів управління цивільного захисту. Судам усіх рівнів та юрисдикцій, усім органам та установам системи правосуддя рекомендовано розробити плани реагування на надзвичайні ситуації в особливий період (Рішення Ради суддів України, 05.08.2022). Це стосується в першу чергу питань переривання судових засідань, припинення роботи судів та вжиття необхідних заходів безпеки щодо всіх осіб, які перебувають на цей час у приміщенні суду. З самого початку повномасштабної військової агресії, населені пункти України систематично піддаються ракетним обстрілам, а в прифронтових містах і селах – бомбардуванням, артилерійським та мінометним обстрілам. З огляду на це, неухильне дотримання вимог і правил цивільного захисту в більшості випадків рятує життя та здоров'я осіб.

З метою оптимізації процесу інформування учасників судових процесів про час і місце розгляду справи наказом Державної судової адміністрації від 23.01.2023 року було затверджено «Порядок надсилання судових повісток, повідомлень і викликів учасникам судового процесу в електронній формі». Відповідно до його змісту, передбачається, що судові повістки, повідомлення та виклики відтепер надходитимуть і на електронні месенджери учасників судових процесів. Це підмесенджером слід розуміти сервіс з власним програмним додатком для обміну текстовими повідомленнями між користувачами мобільних або стаціонарних пристроїв через мережу Інтернет (Наказ Державної судової

адміністрації України, 2023). У частині адміністративного судочинства даний порядок було розроблено з врахуванням положень ст. 129 Кодексу адміністративного судочинства України, яка врегульовує питання виклику (повідомлення) учасників процесу шляхом надсилання тексту повістки електронною поштою, факсимільним повідомленням, телефонограмою (Кодекс адміністративного судочинства України, 2005). Подібно до інформування через SMS-повідомлення, месенджер забезпечуватиме доставку текстових повідомлень на мобільні номери учасників судових справ. Позитивні очікування від використання даного способу інформування учасників судового процесу полягають не тільки в оптимізації даної процедури, але й в значній економії коштів судів.

Адміністративне процесуальне законодавство і воєнний стан

За часів дії воєнного стану було зареєстровано два законопроекти щодо внесення змін до адміністративного процесуального законодавства.

Законопроект «Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану) було зареєстровано у Верховній Раді України 26 квітня 2022 року. Ним було передбачено низьку дієвих процесуальних інструментів і механізмів спрямованих на забезпечення здійснення судочинства в умовах правових режимів воєнного чи надзвичайного стану. Зокрема, було запропоновано: запровадити можливість виконання функцій секретаря судового засідання іншими працівниками апарату суду; дозволити секретарям судового засідання здійснювати свої повноваження дистанційно; додатково повідомляти учасників судових проваджень про розгляд справ будь-якими доступними засобами, таких як телефонограми, SMS повідомлення, електронна пошта, повідомлення у месенджерах та через розміщення такої інформації на офіційній Інтернет сторінці судової влади України; розширити сферу застосування письмового провадження при розгляді справ у судах всіх юрисдикцій; застосовувати особливості розгляду судових справ аналогічних тим, які використовувались під час карантину через COVID-19 (Проект ЗУ, 2022). Однак, даний законопроект був відхилений Верховною Радою України. За рекомендаціями експертів Європейської комісії з ефективності правосуддя (СЕРЕJ) даний варіант законопроекту був доопрацьований і на початку 2023 року було зареєстровано новий проект закону (№ 8358), який передбачає зміни до процесуальних кодексів та інших законодавчих актів щодо здійснення судочинства під час дії воєнного чи надзвичайного стану та врегулювання спорів за участі судді (Проект ЗУ, 2023).

Згідно з пояснювальною запискою, даний законопроект пропонує: забезпечити можливість делегування повноважень секретаря іншим співробітникам апарату суду та можливість виконання секретарем роботи на віддаленій основі; дозволити суду запрошувати або повідомляти учасників

судового процесу про дату, час і місце засідання у справі будь-якими доступними засобами спілкування (телефонограма, СМС-повідомлення, електронна пошта, повідомлення в месенджерах тощо), а також публікувати інформацію про судові засідання на офіційному веб-порталі судової влади України (вважатиметься, що повідомлення було доставлено учаснику судового процесу лише після отримання судом підтвердження про його отримання або після того, як він ознайомився з повідомленням; гарантувати проведення підготовчого провадження та/або судового розгляду в розумний строк, з урахуванням можливості учасників справи брати участь у розгляді справи; розширити застосування письмового провадження в судах всіх юрисдикцій; забезпечити можливість судді отримувати дистанційний доступ до автоматизованої системи документообігу суду з використанням власного кваліфікованого електронного підпису; вдосконалити процедуру врегулювання спору з участю судді (Пояснювальна записка, 2023).

Надаючи оцінку вказаному законопроекту Вища рада правосуддя врахувала думку Ради суддів України, яка підтримала його прийняття і відзначила, що введення ефективних механізмів судочинства в умовах воєнного та надзвичайного часу належним чином гарантуватиме право кожної особи на доступ до суду (у певних випадках – до альтернативних органів врегулювання спорів) для забезпечення юридичного захисту в разі порушення їх прав. Це особливо важливо в умовах складних обставин, в яких знаходиться Україна в даний час (Висновок Вищої ради правосуддя України, 2023). У той же час були окреслені кілька зауважень та застережень, які містять ризики зловживання сторонами своїми процесуальними правами та затягування розгляду справ і тому рекомендовано це врахувати при доопрацюванні законопроекту. На час підготовки цієї публікації цей законопроект ще не розглядався Верховною Радою України.

4. Висновки

Адміністративне судочинство в умовах воєнного стану здійснюється в порядку передбаченому діючим адміністративно процесуальним законодавством з врахуванням оновлених положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», рекомендацій Ради суддів України, Державної судової адміністрації, Верховного Суду. Аналіз чинних нормативно-правових актів у сфері судочинства вказує на те, що режим та специфіка роботи кожного конкретного суду визначається окремо і залежить від поточної ситуації, яка склалась у регіоні, де знаходиться даний суд та з дотриманням раціонального балансу між потребою забезпечення безперервного судочинства та безпеки учасників процесу.

Законодавчі ініціативи запропоновані протягом цього періоду спрямовані на забезпечення ефективного захисту прав та свобод та інтересів осіб з дотриманням стандартів справедливого судового розгляду та одночасного врахування викликів та проблем, які постають перед судовою системою у надзвичайних ситуаціях.

Оновлення процесуального законодавства під час воєнного стану є складним завданням, оскільки потреби та умови такої ситуації вимагають специфічного підходу до забезпечення правосуддя та ефективного функціонування судової системи. При удосконаленні адміністративного процесуального законодавства з метою забезпечення доступності правосуддя в надзвичайних ситуаціях перспективними є врахування наступних моментів: 1) слід запроваджувати процедури, які дозволять ефективно та швидко розглядати справи, зберігаючи при цьому гарантії справедливого судочинства; 2) ретельний аналіз ситуації сприятиме з'ясуванню основних проблеми та визначенню пріоритетів оновлення процесуального законодавства; 3) залучення експертів, суддів, адвокатів та представників правозахисних організацій є додатковою гарантією якісного оновлення процесуального законодавства; 4) воєнний час може вимагати додаткових заходів безпеки для всіх учасників судового процесу; 5) доречним може бути адаптація судових процедур під поточну ситуацію (дистанційний розгляд, спрощені письмові провадження тощо); 6) слід розробити чіткий механізм дій та управління в кризових ситуаціях; 7) необхідно гарантувати доступ до правосуддя для всіх осіб, включаючи тих, хто перебуває в зоні воєнного конфлікту або під контролем окупаційних сил; 8) слід врахувати міжнародний досвід та вивчати кращі світові практики тощо.

Список використаних джерел:

1. Висновок Вищої ради правосуддя України, (2023). Про надання консультативного висновку щодо законопроекту № 8358. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS38011> (дата звернення 10.05.2023).
2. ДСА України, (2022). ДСА України підбила підсумки щодо стану здійснення правосуддя у 2022 році в умовах воєнного стану. URL: <https://pravo.ua/dsa-ukrainy-pidbyla-pidsumky-shchodo-stanu-zdiisnennia-pravosuddia-u-2022-rotsi-v-umovakh-voiennoho-stanu/> (дата звернення 10.05.2023).
3. ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо додаткових способів інформування про судові справи та проведення зборів суддів в умовах воєнного чи надзвичайного стану, (2022). Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2461-20#Text> (дата звернення 15.04.2023).
4. ЗУ «Про внесення зміни до ч. 7 ст. 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ, (2022). Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2112-20#Text> (дата звернення 11.04.2023).
5. ЗУ «Про правовий режим воєнного стану», (2015). Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 12.04.2023).
6. Кодекс адміністративного судочинства України, (2005). Редакція від 18.05.2022. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення 01.05.2023).
7. Наказ Голови Верховного Суду, (2022). Робота судів України в умовах воєнного стану URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/209874_robota-sudv-ukrani-v-umovakh-voynogo-stanu (дата звернення 10.05.2023).
8. Наказ Голови Шостого апеляційного адміністративного суду, (2022) Про встановлення особливого режиму роботи Шостого апеляційного адміністративного суду в

умовах воєнного стану. URL: <https://6aas.gov.ua/ua/media-kaas/news/4939-pro-vstanovlennya-osoblivogo-rezhimu-roboti-shostogo-apelyatsijnogo-administrativnogo-sudu-v-umovakh-voennogo-stanu.html> (дата звернення 05.04.2023)

9. Наказ Державної судової адміністрації України, (2023). Про затвердження Порядку надсилання судових повісток, повідомлень і викликів учасникам судового процесу в електронній формі. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0028750-23#Text> (дата звернення 10.04.2023).

10. Пояснювальна записка, (2023) до проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України та інших законодавчих актів щодо здійснення судочинства під час дії воєнного чи надзвичайного стану та врегулювання спорів за участі судді». Законодавство України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1608269> (дата звернення 10.05.2023).

11. Проект ЗУ, (2022). Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану) № 7316. Законодавство України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1279852> (дата звернення 10.05.2023).

12. Проект ЗУ, (2023). Про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України та інших законодавчих актів щодо здійснення судочинства під час дії воєнного чи надзвичайного стану та врегулювання спорів за участі судді. Законодавство України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1279852> (дата звернення 10.05.2023).

13. Рекомендації Ради Суддів України, (2022). Щодо роботи судів в умовах воєнного стану. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovalarekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu> (дата звернення 12.04.2023).

14. Рекомендації, (2022) судам першої та апеляційної інстанції на випадок захоплення населеного пункту та/або суду чи безпосередньої загрози його захоплення. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/vss00828?an=14> html (дата звернення 15.04.2023).

15. Рішення Ради суддів України, (05.08.2022). Щодо рекомендацій з організаційних питань роботи суддів в умовах воєнного стану. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0023414-22#Text> (дата звернення 12.04.2023).

16. Рішення Ради Суддів України, (14.03.2022) Про затвердження окремих рекомендацій з організаційних питань роботи суддів в умовах воєнного стану. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0010414-22#Text> (дата звернення 15.04.2023).

17. Рішення Ради Суддів України, (24.02.2022). Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень Вищої ради правосуддя та воєнних дій з боку Російської Федерації. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS36788?an=1> (дата звернення 12.04.2023).

18. Ухвала, (2023) Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 06 березня 2023 року у справі №160/782/23 URL: <https://opendatabot.ua/court/109370447-e218bccad1d92fd50b31eae1c82a83/c6b> (дата звернення 11.04.2023).

References:

1. Vysnovok Vyshchoyi Rady pravosuddya Ukrayiny, (2023). Pro nadannya konsultatyvnoho vysnovku shchodo zakonoproektu № 8358 [On providing an advisory opinion on draft law No. 8358]. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/MUS38011> [in Ukrainian].

2. DSA Ukrayiny, (2022). DSA Ukrayiny pidbyla pidsumky shchodo stanu zdiysnennya pravosuddya u 2022 rotsi v umovakh voyennoho stanu [The State Judicial Administration of Ukraine summed up the state of the judiciary in 2022 under martial law]. Retrieved from <https://pravo.ua/dsa-ukrainy-pidbyla-pidsumky-shchodo-stanu-zdiisnennia-pravosuddia-u-2022-rotsi-v-umovakh-voiennoho-stanu/> [in Ukrainian].

3. ZU «Pro vnesennya zmin do Zakonu Ukrayiny «Pro sudoustriy i status suddiv» shchodo dodatkovykh sposobiv informuvannya pro sudovi spravy ta provedennya zboriv suddiv v umovakh voyennoho chi nadzvychainoho stanu», (2022). [Law of Ukraine «On Amendments to the Law of Ukraine «On Judiciary and Status of Judges» regarding additional methods of informing about court cases and holding meetings of judges in conditions of martial or extraordinary law»]. Zakonodavstvo Ukrayiny. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2461-20#Text> [in Ukrainian].

4. ZU «Pro vnesennya zminy do ch. 7 st. 147 Zakonu Ukrayiny «Pro sudoustriy i status suddiv» shchodo vyznachennya terytorialnoyi pidsudnosti sudovykh sprav», (2022) [Law of Ukraine «On Amending Part 7 of Article 147 of the Law of Ukraine «On Judiciary and Status of Judges» regarding the definition of territorial jurisdiction of court cases»]. Zakonodavstvo Ukrayiny. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2112-20#Text> [in Ukrainian].

5. ZU «Pro pravovyy rezhym voyennoho stanu», (2015) [Law of Ukraine «On the Legal Regime of Martial Law»]. Zakonodavstvo Ukrayiny. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].

6. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrayiny, (2005) [Code of Administrative Procedure of Ukraine]. Redaktsiya vid 18.05.2022. Zakonodavstvo Ukrayiny. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> [in Ukrainian].

7. Nakaz Holovy Verkhovnoho Sudu (2022). Robota sudiv Ukrainy v umovakh voyennoho stanu [Operation of the Courts of Ukraine under Martial Law]. Retrieved from https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/209874_robota-sudiv-ukrani-v-umovakh-vonnogo-stanu [in Ukrainian].

8. Nakaz Holovy Shostoho apeliatsiinoho administratyvnoho sudu, (2022). Pro vstanovlennia osoblyvoho rezhymu roboty Shostoho apeliatsiinoho administratyvnoho sudu v umovakh voyennoho stanu [On the Establishment of Special Working Regime of the Sixth Appellate Administrative Court under Martial Law]. Retrieved from <https://6aas.gov.ua/ua/media-kaas/news/4939-pro-vstanovlennya-osoblivogo-rezhimu-roboti-shostogo-apelyatsijnogo-administrativnogo-sudu-v-umovakh-voennogo-stanu.html> [in Ukrainian].

9. Nakaz Derzhavnoi sudovoi administratsii Ukrainy, (2023). Pro zatverdzhennia Poriadku nadsylannia sudovykh povistok, povidomlen i vyklykiv uchasnykam sudovoho protsesu v elektronniy formi [On the Approval of the Procedure for Sending Court Summons, Notifications, and Summons to Participants of the Judicial Process in Electronic Form]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0028750-23#Text> [in Ukrainian].

10. Poyasniuvalna zapyska, (2023). Do proektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy, Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv shchodo zdiisnennia sudochynstva pid chas diyi voyennoho chy nadzvychainoho stanu ta vrehuliuvannya sporiv za uchasti suddiv» [On Amendments to the Code of Administrative Procedure of Ukraine, Civil Procedure Code of Ukraine, Economic Procedure Code of Ukraine, and Other Legislative Acts Regarding the Administration of Justice during Martial or Emergency Situations and Resolution of Disputes Involving Judges]. Zakonodavstvo Ukrainy. Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1608269> [in Ukrainian].

11. Proekt ZU [Draft Law]. (2022). Pro vnesennia zmin do Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy, Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy ta Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukraїni (shchodo zdiisnennia sudochynstva v umovakh voyennoho

chy nadzvychainoho stanu) № 7316 [On Amendments to the Code of Administrative Procedure of Ukraine, Civil Procedure Code of Ukraine, and Economic Procedure Code of Ukraine (Regarding the Administration of Justice in the Conditions of Martial or Emergency Situations)]. Zakonodavstvo Ukrainy. Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1279852> [in Ukrainian].

12. Proekt ZU [Draft Law]. (2023). Pro vnesennia zmin do Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy, Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv shchodo zdiisnennia sudochynstva pid chas diyi voyennoho chy nadzvychainoho stanu ta vrehulivannia sporiv za uchasti suddiv [On Amendments to the Code of Administrative Procedure of Ukraine, Civil Procedure Code of Ukraine, Economic Procedure Code of Ukraine, and Other Legislative Acts Regarding the Administration of Justice during Martial or Emergency Situations and Resolution of Disputes Involving Judges]. Zakonodavstvo Ukrainy. Retrieved from <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1279852> [in Ukrainian].

13. Rekomendatsii Rady Suddiv Ukrainy, (2022). Shchodo roboty sudiv v umovakh voyennoho stanu [Regarding the Operation of Courts under Martial Law]. Retrieved from <http://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovalarekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu> [in Ukrainian].

14. Rekomendatsii, (2022). Sudam pershoi ta apeliatsiinoi instantsii na випадок zakhoplennia naselenoho punktu ta/abo sudu chy bezposerednoi zahrozy yoho zakhoplennia [To the Courts of First and Appellate Instance in Case of Seizure of Populated Areas and/or Court or Direct Threat of Seizure]. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/view/vss00828?an=14> [in Ukrainian].

15. Rishennia Rady suddiv Ukrainy, (05.08.2022). Shchodo rekomendatsii z orhanizatsiinykh pytan roboty suddiv v umovakh voyennoho stanu [Regarding Recommendations on Organizational Matters of Judges' Work under Martial Law]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0023414-22#Text> [in Ukrainian].

16. Rishennia Rady Suddiv Ukrainy, (14.03.2022). Pro zatverdzhennia okremykh rekomendatsii z orhanizatsiinykh pytan roboty suddiv v umovakh voyennoho stanu [On the Approval of Certain Recommendations on Organizational Issues of Judges' Work under Martial Law]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0010414-22#Text> [in Ukrainian].

17. Rishennia Rady Suddiv Ukrainy, (24.02.2022). Shchodo vzhittia nevidkladnykh zakhodiv dlia zabezpechennia staloho funktsionuvannia sudovoi vlady v Ukraini v umovakh pripynennia povnovazhen Vyshchoi rady pravosuddia ta voyennykh dii z boku Rosiiskoi Federatsii [Regarding the Urgent Measures to Ensure the Stable Functioning of the Judicial Power in Ukraine in the Conditions of Suspension of Powers of the High Council of Justice and Military Actions by the Russian Federation]. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/MUS36788?an=1> [in Ukrainian].

18. Uhvala, (2023) Dnipropetrovskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu vid 06 bereznia 2023 roku u spravi №160/782/23 [Decision of the Dnipropetrovsk District Administrative Court oa March 6, 2023, in Case No. 160/782/23]. Retrieved from <https://opendatabot.ua/court/109370447-e218bccad92fd50b31eae1c82a83/c6b> [in Ukrainian].

REGULATORY FRAMEWORK FOR THE FUNCTIONING OF ADMINISTRATIVE COURTS UNDER MARITAL LAW

Aurika Paskar,

Ph.D. in Law, Associate Professor,

*Associate Professor at the Department of Procedural Law
of the Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University*

orcid.org/0000-0002-0765-1143

a.pascar@chnu.edu.ua

Purpose. *The scientific article is dedicated to the analysis of the peculiarities of the legislative regulation of the activity of administrative courts under martial law. The main goal of the research is to identify legislative changes introduced during the legal regime of martial law in Ukraine in the sphere of functioning of the judiciary and to analyze the content of the relevant regulatory framework to outline the specifics of the legislative regulation of the activity of administrative jurisdiction courts at this time. Accordingly, the article examines the features of legal regulation, analyzes the identified problems and shortcomings, and proposes prospective directions for the development of administrative procedural legislation to ensure the effective protection of the rights, freedoms, and interests of individuals.*

Methods. *The conducted study of the peculiarities of legal regulation of the activity of administrative courts under martial law includes the following logical stages: formulation of the problem and the purpose of the study; literature search and analysis; selection of methods and research approaches; conducting scientific research; formulation of conclusions and recommendations. The chosen research methodology is determined by the purpose and tasks of the scientific article and includes the following methods and research approaches: the dogmatic method, which helped to analyze and systematize legal concepts, terms and principles; the method of system analysis, used to study the content of new legislative provisions, their interrelation and interaction; the analysis of judicial practice facilitated the examination of court practices on this issue and determination of the peculiarities of the court activities in emergencies, etc. The abovementioned, as well as other research methods and scientific approaches, were used separately or in combination, which contributed to obtaining answers to the research problem and achieving the research objective.*

Results and conclusions. *The author concluded that under martial law the procedure of administrative justice is regulated by the current administrative procedural legislation, the updated norms of the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges», recommendations and explanations of the Supreme Court, the Council of Judges of Ukraine and the State Judicial Administration. Considering the specifics of the situation in a particular region, the courts determine their mode of operation taking into account the need to ensure access to justice and the safety of judges and other participants in the process. The results of the analysis of the peculiarities of the legislative regulation of the activity of courts under martial law, as reflected in the outlined prospective directions of its development, can be used as a basis for further scientific research and in developing specific recommendations for the reform of procedural legislation in general, and administrative procedural legislation in particular.*

Key words: administrative justice, accessibility of administrative justice, administrative procedural legislation.